

HUMESO WA VUHANGALASAMAHUNGU

Mikumo na swiringanyeto swa *Time Release Study* lowu endliweke endhawini yo nghena exikarhi ka Afrika-Dzonga na eSwatini.

Oshoek i ndzhawu ya ndzilekani exikarhi ka Afrika-Dzonga na Eswatini. Yi vekiwile hi ndlela ya kungu eka mugwagwa wa N17 lowu hlanganisaka magondzo lama yisaka enhlalukweni wa Durban na Mozambique naswona kwalaho i ndlela ya nkoka swinene ya Eswatini.

Tshwane, Musumbhunuko 20 Mudyaxihi 2024 – Vukorhokeri bya Xibalo bya Afrika-Dzonga (SARS) na Vukorhokeri bya Xibalo bya Eswatini (ERS) namuntlha byi endlille mikumo ya Time Release Study (TRS) eka nkhluluko wa vuxavisi exikarhi ka Eswatini na Afrika-Dzonga endzhawini ya ndzilekani ya Oshoek / Ngwenya leyi matiko lamambirhi ma avelanaka yona.

TRS i goza ra nkoka to fambisa nkhluluko wo rhelela wa vuxavisi hi ku tirhisa mindzilekani ya Southern African Customs Union (SACU).

Ndzavisiso wu endlwile ku sukela hi ti 14 Hukuri ku fikela ti 17 Hukuri 2023, ku hlengeletwa ka switiviwa swa nkoka, swa hi nyama na leswi xakelanaka na sisiteme eka ndzhawu ya ndzilekani leyi averiwaka. Ndzavisiso a ku ri tshalatshala ra nhlanganelo ra SARS, Eswatini Revenue Service (ERS), na Nhlangano wa Khasitomo wa Misava (WCO) hi xinakulobye na UK Aid, Vulawuri bya Vurhangeri bya Mindzilekani ya le Afrika-Dzonga (BMA), Vukorhokeri bya Maphorisa bya Afrika-Dzonga (SAPS), na vayimeri ku suka eka vaaki va vuxavisi va ntlulandzilekani

TRS yi suka eka Ntwanano wa Mfambiso wa Vuxavisi (TFA) wa Nhlangano wa Vuxavisi bya Misava (WTO), lowu sunguleke ku tirha hi ti 22 Nyenyenyani 2017. TFA yi kongomisa eka hatlisiseni ka ntshukotshuko, humeso na mbhasiso wa tinhundzu leti tlulaka nhundzu, matshalatshala ma ntirhisano lowu tirhaka kahle exikarhi ka vulawuri bya Khasitomo na vakhumbeki, ku katsa na swipimelo swa mpfuneto wa vuthekiniki na ku aka tshaku.

Ntwanano wu katsa *“Establishment and Publication of Average Release Times”* (Atikili ya 6) hi ku tirhisa switirho exikarhi ka swin'wana, nongoti wa *Time Release Study* (TRS) wa Nhlangano wa Khasitomo wa Misava (WCO) no hlohotela swirho ku kala no humesa nkarhi wa humeso wa mpimoxikarhi wa tinhundzu hi nkarhi na hi mukhuva wo fana.

WCO *Time Release Study* i xitirho xa kungu lexi tekeriwaka enhlokweni misava hinkwayo ku pima nkarhi wa ntiyiso wa humeso na/kumbe mbhasiso wa tinhundzu, ku sukela eka nkarhi wo fika ku fikela humeso wa nhundzu hi nyama. Ndzavisiso wu kongomisa eka ku kuma mitlimbo eka nkhluluko wa vuxavisi no boxa matshalatshala ku antswisa tirhelo ro pfuna na hetiseko swa maendlelo wa ndzilekani.

Khomixinara wa SARS Edward Kieswetter u tiyisisile TRS tanihi pphumba ra nkoka ro boxa mitlimbo ya hangalaso wa tinhundzu na nhlayelo wa vukorhokeri, mivuyelo ya mfambiso wa vuxavisi, no tiyisisa nkumbetelo eka maendlelo lama xakelanaka na vuxavisi.

"Tanihiloko hi sungula rendzo ro ya eka Khasitomo ya ximodeni, Ndzi na ku tshemba leswaku mavonelo lama kumiweke ku suka eka TRS leyi ma ta tivisa makungu ma hina na mapphumba ku ya emahlweni. Kun'we hi ta ya emahlweni hi tinyiketela ku humelela eka vufambisi bya Khasitomo, ku fambisa vuxavisi, no hoxa xandla eka nhluvukiso wa nkarhi wo leha wa le Dzongeni wa Afrika," u vurile.

Nkoka wa ntwanano wa African Continental Free Trade Area (AfCFTA) wu nge tiyisisiwi ku tlurisa tanihiloko wu tisa mbevukiso eka 30 million wa vaaki va Afrika lava hlanganaka na vusweti lebyikulu no ndlandlamuxa timalinghena tin'wana ta kwalomuya ka 68 million ta lava hanyaka hi hansi ka \$5.50 hi siku.

Swi tekeriwa enhlokweni leswaku \$292 billion ya \$450 billion leyi pimaryetiveke eka mivuyelo ya malinghena leyi nga va ka kona ku suka eka AfCFTA, yi nga huma eka matshalatshala ma mfambiso wa vuxavisi ma matimba - hi marito man'wana, ku suka eka matshalatshala mo hunguta yiriso no olovisa maendlelo ma ntlulandzilekani ku endla swi olova mabindzu ma le Afrika ku ma hlanganisa eka mihangalaso ya tinhundzu na vukorhokeri.

Khomixinara wa SARS u te mikhuluko ya Vuxavisi exikarhi ka RSA na Eswatini: Vuxavisi hinkwabyo exikarhi ka matiko mambirhi yi engetelekile hi R7.44 billion (15.7%) hi 2023, hi mhaka engetelo eka swixaviselavambe swa R4.22 billion (16.6%) na engetelo eka mitundzo wa R3.22 billion (14.6%). Afrika-Dzonga yi hlaysile nsalo wa ndzingano wa vuxavisi na Eswatini eka malembe ma tlhanu lama nga hundza.

Ttn Kieswetter u khensile ntirhisano wa nkoka wa ERS ehansi ka vurhangeri bya Khomixinara-Angarhelo, Ttn Brightwell Nkambule, na Khomixinara wa Khasitomo na Ekisayizi, Mnn Gugu Mahlinza. Ndzavisiso wu endlwile hi nseketelo wa Mfumo wa le Britain.

Mikumokulu na Swiringanyeto:

1. Mpimoxikarhi wa rixaka exikarhi ka mfiko wa nhundzu no huma ku suka eka ndzawulo wa Khasitomo i 34 wa timinete eka mitundzo na awara na 24 wa timinete eka swixaviselavambe.
2. Nkarhi wa mpimoxikarhi ku suka eka rhumelo wa ntiviso wa Khasitomo ku ya eka hungu ra humeso wa nhundzu *Customs Response CURES* eka nongoloko i 42 wa timinete.
3. Swiringanyeto swi katsa nxopaxopo wo engetelela wa tiphurosese ta le ndhawini ya ndzilekani, nsindziso wa phurosese ya ntila eka vachayeri va titiraka, na anakanyo wa nkoteko wo cinca One-Stop Border Post (OSBP).

4. Xiyaxiyo wa tiphurosese leti nga riki hi ntila eka tiholo Khasitomo, leswi yisaka eka mihlwelo.
5. Boxa migingiriko ya munhu yena n'wini hi vachayeri va titiraka enkarhini wo tlula ndzilekani leyi kucetelaka mbhasiso na nkarhi wa humeso.
6. Titiraka leti fikaka handle ka mbhasisomasungulo leti vangaka xirhalanganyi eka nkhluluko wa titiraka leti basisiweke kusungula.
7. Nkarhi exikarhi ka hetisiso wa nkambelo wa nhundzu na rhumelo wa xiviko hi HUB eka sisiteme ya *Service Manager* leswi vangaka mikarhi yo rindzela.
8. Lemuko wa mitirho ya ndzilekani leyi kombisaka OSBP, leyi pasisiweke hi WCO, leswi fanerisaka mbalango.

Swiringanyeto swa Ntirhiso:

1. Anakanyo wa nkoteko wo koma wo cinca ndzilekani ku ya eka One-Stop Border Post (OSBP).
2. Mbhurisano na tiejensi hinkwato ta mindzilekani na sekithara ya phurayivhete eka mikanelo na mitirhombhurisano.
3. Rendzomfananiso eka Rusumo OSBP eka xiyaxiyo wo sungula wa maendlelo ma kahle.
4. Ku lava nseketelo wa Phurogireme ya *WCO-Accelerate Trade Facilitation* ku endla ntirhombhurisano, Maendlelo ma Matirhelo ma Ntolovelo (SOP), no aka tshaku eka mitlawa ya ntirho ya vuthekiniki.
5. Lemukiso wa mitlhontlho leyi ku hlanganiweke na yona enkarhini wa TRS no xikombelo xa vufambisi ku anakanya no tirhisa swiringanyeto.

Leyi i linki ya Xiviko xa TRS <https://www.sars.gov.za/time-release-study-oshoek-border-post/>

Mayelana na vuxokoxoko hi xitalo tihlanganiso na Mnn Ntobeko Dlamini eka ntodlamini@ers.org.sz kumbe Ttn Anton Fisher eka Afisher2@sars.gov.za